

УДК 373.3/5091:81

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2020-98-5-204-219>

СУЧАСНІ ЦІЛІ ТА ВИКЛИКИ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

М. І. Гадєсва

ORCID 0000-0002-3853-3668

П. О. Гадєсв

ORCID 0000-0002-2885-6674

У статті досліджується роль іншомовної освіти впродовж життя у світлі сучасної парадигми розвитку безперервної освіти. Доведено, що іншомовна освіта є базовою складовою успішного формування професійної компетентності майбутніх фахівців технічного та гуманітарного спрямувань. Проаналізовано вплив комунікативної компетенції поряд із соціально-політичною, інформаційною та соціокультурною компетенціями на становлення сучасного висококваліфікованого фахівця у системі вищої освіти. Визначено, що іншомовна освіта впродовж життя служить також акумулятором базових компетенцій, без яких майбутній фахівець не може адаптуватися до реалій дорослого життя.

Розглянуто перспективи та виклики безперервної освіти у рамках сучасних стратегій розвитку вищої освіти в Україні та виокремлено сім першочергових кроків, що включають модернізацію системи управління освітою із забезпеченням автономії закладів вищої освіти; збалансованість ринку праці фахівців з вищою освітою; забезпечення якості й доступності вищої освіти, включаючи іншомовну; інтеграцію науки, освіти і бізнесу з метою економічного зростання країни; розвиток кадрового потенціалу ЗВО; розвиток системи безперервної освіти та навчання впродовж життя; інтеграцію вищої освіти України в європейський та світовий освітній простір з урахуванням національних інтересів.

Акцентовано, що іншомовна освіта впродовж життя є засобом формування соціально-політичної, інформаційної, комунікативної та соціокультурної компетенцій, які вважають визначальними у формуванні профілю сучасного фахівця в усіх сферах вищої освіти.

Ключові слова: безперервна освіта, іншомовна освіта, освіта впродовж життя, комунікативна компетенція, соціокультурна компетенція, інформаційна компетенція, трансформація цілей освіти.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Світова криза в багатьох сферах людської діяльності сьогодні часто пов'язується безпосередньо з кризою освіти, а нова місія освіти все частіше і частіше формулюється як рятівна. Освіта – це найпотужніший засіб формування не тільки розумових здібностей, але й духовної, емоційно-чуттєвої сторони особистості, який до певної міри програмує її розвиток і життєвий шлях. «Звичайно, освіта – це не панацея, не ключ для вирішення всіх проблем у світі, а всього лише один із засобів, який, проте, більш, ніж будь-який інший, служить гармонійному та справжньому розвитку людини, мета якого полягає в тому, щоб покінчити з убогістю, відторгненням, нерозумінням, пригніченням і війнами» (з доповіді голови міжнародної Комісії ЮНЕСКО з освіти для XXI століття Жака Делора) (Delors, 1996).

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спираються автори. Жодна інша сфера соціального розвитку не приречена сьогодні до таких інтенсивних змін, що пов'язані з інтеграційними та глобалізаційними процесами в сучасному світі, як освіта впродовж життя та її складова – іншомовна освіта. За останні два десятиліття у цій сфері відбулося набагато більше змін, ніж за останні два століття. І каталізатором цих змін став вихід у 2000 році на теренах Європейського Союзу Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, які було перекладено на національні мови у переважній більшості країн – членів Ради Європи, включаючи Україну (Common European Framework of Reference for Languages: Learning. Teaching. Assessment, 2001).

Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти слугують теоретичною базою для побудови стратегій реформування мовної освіти впродовж життя та для розроблення основних концепцій мовної педагогіки і принципів лінгводидактики. На основі цього документу було створено низку концепцій розвитку безперервної іншомовної освіти в Україні (Р. Мартинова (2004), Г. Крючков (2002), В. Ковтун (2003), М. Тадєєва (2010 а-б)). В ракурсі вище згаданих рекомендацій розроблено стратегії розвитку безперервної іншомовної освіти в країнах Західної та Східної Європи (Н. Fotit (2005), С. Кунанбаєва (2005), О. Соловова (2010)).

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. У статті зосереджено увагу на сучасних викликах і трансформації цілей іншомовної освіти як складової неперервної освіти. Іншим важливим аспектом дослідження вважаємо аналіз ролі іншомовної освіти у підготовці фахівців гуманітарного і

технічного напрямів у ракурсі компетентнісного та міждисциплінарного підходів.

Мета статті – виявити у процесі аналізу основні цілі та схарактеризувати виклики іншомовної освіти впродовж життя під впливом глобалізаційних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Гуманізація освіти передбачає пріоритетне вивчення тем, які зачіпають глобальні проблеми людства на сучасному етапі розвитку, що розкривають взаємозв'язок між націями і народами, включають моральні, цивільні, культурні аспекти міжнародного виховання, а також орієнтацію в стратегії освіти на розвиток культурної та духовно багатой особистості як необхідну передумову для всебічного розвитку суспільства.

Культурознавча соціологізація і екологізація змісту освіти передбачає посилення функцій освітніх систем у процесі передачі універсальних і національних культурних цінностей, зіставлення цивілізацій і культур, вивчення їх впливу один на одного. Для її реалізації необхідно забезпечити усвідомлення молоддю проблем взаємодії людини і природи, починаючи з питань використання природних ресурсів та управління ними і закінчуючи питаннями залежності поступального розвитку цивілізації, її виживання.

Міждисциплінарна інтеграція в технології освіти передбачає використання різних форм навчання (включаючи проєктні форми роботи, з високим ступенем як індивідуальної, так і колективної відповідальності за її результат), стимулювання впровадження ІКТ в процесі викладання різних дисциплін, вироблення єдиних параметрів оцінювання завдань різного рівня когнітивної, комунікативної складності, в тому числі і заснованих на комплексному застосуванні знань, умінь і навичок з різних предметних галузей, включаючи іншомовну освіту дітей і дорослих.

Стратегічні цілі розвитку вищої освіти в системі безперервної освіти задекларовано у «Стратегії розвитку вищої освіти України на 2021 – 2031 роки», а саме: модернізація системи управління освітою із забезпеченням автономії закладів вищої освіти; збалансованість ринку праці фахівців з вищою освітою; забезпечення якості й доступності вищої освіти, включаючи іншомовну; інтеграція науки, освіти і бізнесу з метою економічного зростання країни; розвиток кадрового потенціалу ЗВО; розвиток системи безперервної освіти та навчання впродовж життя; інтеграція вищої освіти України в європейський та світовий освітній простір з урахуванням національних інтересів.

Сьогодні багато країн світу стурбовані станом освіти. Підтвердженням цьому служать численні міжнародні конференції з проблем освіти в цілому і мовної освіти зокрема, реформи освіти, які «потрясають» багато країн, включаючи й такі стабільні, консервативні в галузі освіти країни, як Велика Британія та США.

Промисловці Європи, одні з потенційних замовників як системи загальної середньої, так і вищої професійної освіти, в одному із заключних документів свого «круглого столу» записали: «Багато молодих людей залишають школу, не маючи ні найменшого уявлення про ті компетенції, які їм будуть вкрай потрібні в професійному житті: здатності працювати в групі; командному дусі і смаку ризику; почутті відповідальності і особистої дисципліни; почутті ініціативи, допитливості, творчості; дусі професіоналізму, прагненні до досконалості, почутті змагальності; почутті служіння спільній справі, патріотизмі. Ці якості складають основу душі підприємства». (ERT. Європейська освіта – до навчального суспільства. Брюссель, 1994) (Соловова, 2010, с. 8).

Про глобальну кризу освіти в різних країнах Європи заговорили в кінці 60-х - початку 70-х років минулого століття. Вже тоді були зафіксовані наступні факти: учні та студенти все менше знають; вони все гірше володіють отриманими знаннями на практиці; більшість дипломованих фахівців виявляються безпорадними в нестандартних ситуаціях, стикаючись з незвичними завданнями, в тому числі і в рамках своєї професійної діяльності.

Проблема загальної середньої, вищої та професійної освіти була віднесена до числа пріоритетних напрямків для таких організацій світового співтовариства, як міжнародна Комісія ЮНЕСКО з освіти для XXI століття, Рада з культурного співробітництва «Освіта для Європи», Рада Європи, Євросоюз та інших (Соловова, 2010).

Сучасна парадигма освіти, включаючи іншомовну складову, передбачає переосмислення завдань всієї системи освіти, як загальної середньої, так і професійної. Без цього будь-які реформи та інновації будуть носити явно безсистемний, локальний і фрагментарний характер. Можна з упевненістю говорити про те, що нові тенденції у визначенні ролі і характеру розвитку системи освіти мають глобальний, філософський характер і співпадають не тільки на рівні країн європейського, а й усього світового співтовариства. Сформулюємо найбільш загальні постулати сучасної парадигми.

1. Від концепції «Хороша освіта на все життя» до розуміння необхідності освіти впродовж життя. Очевидно, що технологічні та інформаційні зміни у світі і в розвитку різних сфер людської діяльності

відбуваються настільки стрімко, що одного разу отримана хороша освіта сьогодні вже не може стати гарантом ефективності подальшої роботи без систематичного і безперервного особистого вдосконалення та розвитку. Без постійного оновлення раніше отриманих знань і сформованих умінь, без вмілого аналізу ситуації, відстеження змін в законодавстві та нормативних документах, що регламентують діяльність відповідних організацій та конкретних працівників, результати діяльності фахівця можуть бути визнані непрофесійними. З цим далеко не просто змиритися тим, хто був вихований в іншій освітній парадигмі. У деяких професіях, таких, як юрист, економіст, бухгалтер і т. д. це твердження настільки очевидне, що, опинившись поза професійною діяльністю на рік або два, люди самі розуміють безперспективність завищених кар'єрних очікувань.

Друга сторона цього постулату припускає психологічну готовність до зміни звичного роду діяльності в силу низки об'єктивних і суб'єктивних обставин, які можуть виникнути в житті будь-якої людини. Сьогодні втрата роботи або звільнення може вважатися однією з найбільш стресових ситуацій для дорослої людини. Разом з тим, світова статистика перекоонує нас у тому, що зазначені тенденції набувають все більш масового характеру, але при розвиненій системі безперервної освіти і перепідготовки професійних кадрів вони не повинні представляти серйозної загрози для стабільності і розвитку всього суспільства і окремої особистості.

2. Від послуху до ініціативи. В традиційній моделі навчання хорошим учнем вважався слухняний і виконавчий учень, що успішно виконує всі завдання вчителя, дотримується запропонованих інструкцій і правил без зайвих запитань. Умови сучасного життя висувають на перший план не старанність, а ініціативність, оскільки ця риса особистості швидше може гарантувати успіх у житті, мобільність, готовність до вирішення різного роду проблем. Очевидно і те, що ініціативність треба не просто підтримувати, але і цілеспрямовано, послідовно формувати, оскільки самостійність і відповідальність за результат власних рішень є ланками єдиного ланцюга і зусилля школи і сім'ї в цьому напрямку бажано координувати більш ретельно. Особливе значення ця теза має в контексті розвитку рівня навчальної автономії.

3. Від знань до компетенцій. Центрична модель освіти вже давно перестала задовольняти реальні потреби розвитку суспільства і особистості. У сфері вивчення іноземних мов вже в 60-х роках акцент в навчанні було зроблено на розвиток комунікативних умінь в усній і письмовій мові як на рівні рецепції, так і продукції. Тим не менш, багато предметів шкільного циклу, як і раніше орієнтовані на передачу

формальних знань, а не на формування практичних умінь їх використання в діяльності. Не завжди також предмет «іноземна мова» вільний від даного недоліку. Як вважає Р. Мартинова (2004), високий відсоток механічних тренувальних вправ, заучування навчальних тем і граматичних правил напам'ять, переважаання репродуктивних видів діяльності над продуктивними подекуди як і раніше залишається нормою, а не винятком із правила.

Найбільш яскраво центрична модель знання проявляється в таких екзаменах, де від студентів потрібна лише здатність запам'ятати величезну кількість дат, фактів, подій, формул тощо. При цьому вміння міркувати, порівнювати, оцінювати отриману інформацію, а також знаходити потрібну інформацію в довідковій літературі, інтерпретувати її з урахуванням сформованих понять та уявлень, аргументувати власну точку зору виявляється необов'язковим, і, отже, сприймається як зайве. У реальному житті будь-який професіонал не може пам'ятати всього обсягу вивченої інформації. Головне - знати, де можна її знайти в разі потреби і як застосувати її найбільш ефективно для вирішення поставлених завдань.

Такий підхід до розроблення змісту вивчення предметів в ряді випадків представляє серйозні труднощі для авторів предметних концепцій. Проте саме така постановка задач для авторів програм, підручників і вчителів з усіх навчальних предметів, включаючи іноземні мови, здатна забезпечити бажаний перехід від механічного запам'ятовування інколи розрізаних знань до активних і особистісно значущих дій по їх засвоєнню, а значить до послідовного академічного, творчого, духовного розвитку особистості. Саме в такому контексті навчання стає можливим для формування всіх базових компетенцій, без яких випускник відчуває себе беззахисним у реальному світі сучасних професій, не може адаптуватися до умов «дорослого» життя.

Серед найважливіших компетенцій сучасного фахівця як в іноземних мовах, так і в гуманітарній сфері загалом відзначимо наступні.

1. Соціально-політична компетенція. В цьому випадку мова йде не стільки про реальну ефективність прийнятих рішень, скільки про психологічну готовність приймати їх і брати на себе відповідальність за прийняті рішення.

Проблеми особистого, міжособистісного, соціального, академічного та іншого характеру виникають в житті будь-якої людини. Інколи саме психологічна неготовність людини реагувати на обставини, що склалися, пасивна позиція, невміння визначити суть проблеми переводять її з розряду ординарної життєвої ситуації в план нерозв'язного особистого, академічного чи соціального конфлікту.

Ні один учитель не в змозі підготувати своїх учнів до вирішення всіх проблем, але про це і не йдеться. Однак будь-який вчитель може в процесі навчальної взаємодії моделювати досить широкий спектр проблемних завдань, формувати базові рефлексивні вміння, пов'язані з визначенням умов конкретних ситуацій, які, у свою чергу, обумовлені місцем, часом, ролями, намірами, почуттями і можливими діями їх учасників; використовувати необхідні алгоритми діяльності у ході вирішення типових академічних завдань.

Як показує практика, на рівні вирішення базових академічних завдань далеко не всі знають, що можна зробити, якщо виникає необхідність самостійно заповнити пропущений матеріал; отримати необхідні консультації; ефективно підготуватися до контрольних випробувань; вибрати навчальний курс або навчальний заклад; визначити найбільш прийнятну форму навчання; сформулювати тему і визначити можливі форми представлення готового продукту проектно-дослідницької діяльності; підготувати усну або письмову доповідь для конференції; скласти бібліографію; отримати науковий грант чи стипендію; підготувати і провести семінар або круглий стіл і т. д.

Реальний спектр академічних проблем, які можуть виникати в рамках безперервної освіти особистості, далеко не обмежується перерахованими вище ситуаціями. Вони лише приблизно ілюструють можливі напрямки діяльності викладачів в даному контексті. Але всі вони потребують високого рівня підготовки.

В якості наявності чи відсутності даної компетенції в галузі вирішення особистих і соціальних проблем можна навести наступні приклади. Є люди, які з легкістю залагоджують можливі розбіжності і спірні ситуації в будинку, на роботі, з друзями, а є такі, які незначні розбіжності в поглядах перетворюють на конфлікт.

Безумовно, багато що залежить від особливостей характеру і психіки людини, але очевидно й те, що в процесі навчання потрібно здійснювати корекцію стереотипів поведінки. Роль вчителя, вплив його особистості на студентів у даному випадку важко переоцінити. Для ефективного впливу на особистість учня та студента не обов'язково весь урок присвячувати обговоренню морально-етичних норм поведінки, можливих способів дії, хоча і така можливість не виключається. Набагато важливіше вміти швидко реагувати на ситуації, які виникають реально, створювати певну атмосферу взаємин на уроці та у позаурочній діяльності, демонструвати власну готовність до взаємодії і вирішення будь-яких проблем на конструктивній основі.

2. Інформаційна компетенція. Суть даної компетенції можна визначити як сукупність готовності та потреби працювати з сучасними джерелами інформації у професійній та побутовій сферах діяльності, а також умінь: знаходити потрібну інформацію за допомогою різних джерел, включаючи сучасні мультимедійні засоби; визначати ступінь її достовірності, новизни та важливості; обробляти відповідно до ситуації і поставлених задач; архівувати і зберігати; використовувати її для вирішення широкого спектру завдань.

Для того щоб визначити власну готовність, спроможність і здатність працювати з інформацією, можна відповісти на деякі з перерахованих нижче питань. Ви знаєте як і можете реально спробувати:

- самостійно знайти потрібну інформацію в мережі Інтернет, навіть якщо у вас немає точної адреси сайту;
- знайти офіційні документи, стандарти освіти, постанови урядів, документи Ради Європи з іноземних мов опубліковані в різний час;
- знайти інформацію про отримання наукових грантів, стажувань, міжнародних стипендій та перевірити ступінь достовірності цієї інформації;
- знайти інформацію про постійні або тимчасові робочі вакансії, курси підвищення кваліфікації, що влаштовують вас зараз;
- захистити свої авторські права.

3. Комунікативна компетенція. Не викликає сумнівів твердження про те, що комунікативна компетенція є багатокомпонентною. Визначення комунікативної компетенції як сукупності мовної та соціокультурної складових утвердилося у вітчизняній методиці і діючих стандартах і програмах з іноземних мов для середньої школи. Це визначення вдало поєднує існуючі вітчизняні та загальноєвропейські спроби визначити суть даної компетенції. Принципово важливим для розуміння цілей сучасної освіти є те, що будь-який фахівець повинен мати досить високий рівень даної компетенції в усній та письмовій мові, про що свідчать положення Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment, 2001).

Дана компетенція життєво необхідна для успішного професійного функціонування і для кар'єрного зростання практично в будь-якій сфері, при цьому вона повинна стосуватися як на рідної, так іноземних мов. Загальносвітові тенденції спрямовані на оволодіння кількома іноземними мовами. В сучасних шкільних стандартах і програмах з іноземних мов добре прописані вимоги до мінімального рівня володіння усною і письмовою мовою. Доводиться констатувати, що аналогічних вимог до

випускників ЗВО не існує, при цьому не лише на рівні державних стандартів, але і на рівні університетських програм.

Передбачається, що навіть для випускників середньої школи, не кажучи про студентів ЗВО, основні функціональні типи текстів, прийняті в сучасній побутовій та професійній сферах усної та письмової комунікацій, не повинні представляти непереборних труднощів. Однією з умов ефективного формування комунікативної компетенції загального і професійного характеру можна вважати створення ефективної системи багаторівневого мовного контролю.

4. Соціокультурна компетенція часто розглядається як один з компонентів комунікативної компетенції, проте останнім часом її почали виділяти як самостійну мету освіти, пов'язану не стільки з комунікативними вміннями з іноземної мови, скільки з готовністю і здатністю жити і взаємодіяти в сучасному полікультурному світі. Термін «соціокультурна компетенція» став одним із самих частотних в методичній літературі, але, як це і раніше траплялося, різні автори стали вкладати в нього чисто авторське розуміння, що призвело до численних різночитань і ніяк не сприяє об'єднанню зусиль педагогів у розробці ефективних підходів і методик формування згаданої компетенції на різних щаблях мовної та професійно-педагогічної освіти.

Проте, слід відзначити появу нових наукових шкіл, зокрема школи мовної педагогіки, створеної С. Кунабасовою (2005). Наукові дослідження, виконані в рамках цієї школи, розглядають особливості формування соціокультурної компетенції в усній та письмовій мові, в курсі інтерпретації тексту, на етапі шкільної, університетської і післяуніверситетської професійної освіти. Завдяки цим дослідженням поступово формується цілісне уявлення про напрямки навчальної діяльності вчителя й учнів у процесі формування і оцінювання комплексу аспектів цієї компетенції.

В основі будь-якої компетенції лежать знання, вміння їх використовувати, але компетенція відрізняється від умінь тим, що завжди пов'язана з психологічною готовністю до співпраці і взаємодії в процесі розв'язання різних проблем з наявністю певних морально-етичних установок і якостей особистості. Аналіз різних тлумачень поняття «соціокультурна компетенція» дозволяє говорити про те, що в її основі лежать наступні аспекти:

- вміння виділяти загальне і культурно специфічне в моделях розвитку різних країн і цивілізацій, різних історичних етапів в одній і тій же країні, соціальних верств суспільства;

- готовність представляти свою країну та її культуру з урахуванням можливої міжкультурної інтерференції з боку слухачів, передбачаючи причини можливого непорозуміння та усуваючи їх за рахунок вибору адекватних засобів мовної взаємодії. До них можна віднести пошук оригінальних і зрозумілих метафор, створення яскравих образів шляхом порівняння і протиставлення культурних реалій, фактів, одиниць інформації; використання не просто перекладу, а антонімічного перекладу, перекладу-тлумачення;

- визнання права різних культурних моделей, а значить уявлень, норм життя, вірувань, які формуються на їх основі;

- готовність конструктивно відстоювати власні позиції, не принижуючи інших і не потрапляючи в пряму залежність від чужих пріоритетів.

У контексті професійної підготовки вчителя мова іде не тільки про здатність взаємодіяти з представникам іншомовної культури, а й про вміння здійснювати вище зазначені завдання, взаємодіючи зі своїми учнями, яких найчастіше буквально можна вважати представниками інокультури, хоча вони й розмовляють однією з вами мовою. Для цього вчителю необхідно знайти загальне та відмінне у світорозумінні своїх учнів і своєму власному; прагнути ознаямити своїх учнів зі своєю культурою, передбачати можливі труднощі і джерела непорозуміння, вибирати оптимальні шляхи і засоби для комунікації, досить образні, яскраві, зрозумілі, вражаючі; не вважати себе істиною в останній інстанції, а бути готовим слухати і чути свого співрозмовника і партнерів; вірити в те, що у них теж є що сказати і чому повчитися; переконувати, а не тиснути власним авторитетом, при цьому не порушувати власних фундаментальних принципів, не принижувати власної гідності, зберігати, а якщо треба, то й відстоювати право на власну позицію як при спілкуванні з учнями, так і з колегами і начальством.

Як рівень знань не завжди співвідноситься з рівнем практичних умінь, так і рівень умінь не завжди однозначно синонімічний рівню компетенції. Для ілюстрації можна навести такий приклад. Як визначити рівень соціокультурних знань, умінь та компетенції людини, якщо вона:

- по праву славиться знавцем тієї або іншої культури, без підготовки може відповісти на будь-яке питання, пов'язане з історією, мистецтвом, правовими нормами багатьох країн світу;

- може порівняти особливості країн різних регіонів, провести паралелі і вказати на особливості їх розвитку в той чи інший історичний період, зробити прогноз економічного і соціального характеру на майбутнє;

- сповідує шовіністські принципи, агресивний по відношенню до тих, хто не відповідає його уявленням про добро і зло, нормам поведінки і життя.

На жаль, подібні невідповідності між рівнем знань і морально-етичними нормами і установками зустрічаються не так уже й рідко. Морально нестійка або агресивна людина з великим обсягом знань може стати значною загрозою для сучасного суспільства. Учитель, який не визнає права на інакомислення у своїх учнів, не тільки сам не володіє необхідним рівнем соціокультурної компетенції, але й навряд чи зможе сприяти її повноцінному формуванню.

Говорячи про соціокультурну компетенцію, невірно було б сьогодні отожднювати її формування тільки з вивченням іноземних мов. Очевидно, що всі базові компетенції можуть бути ефективно сформовані в ході курсової підготовки тільки в тому випадку, якщо різні блоки дисциплін і предмети навчального циклу спрямовані на комплексний розвиток учнів. Для того, щоб визначити, наскільки наші заняття сприяють формуванню цієї компетенції, а не просто країнознавчих знань, спробуємо відповісти на наступні запитання.

- Чи орієнтуємо ми наших учнів та студентів на визначення й порівняння закономірностей і особливостей культурного розвитку різних країн Європи і світу в конкретний історичний період чи наші спільні навчальні зусилля спрямовані на запам'ятовування конкретної інформації і формування комунікативних умінь її відтворення?

- Чи змогли б ми визначити спільне та відмінне в історичній парадигмі розвитку України, США, Франції, Німеччини, Великої Британії в XVII, XVIII, XIX і XX століттях і простежити як історично складаються відносини з іншими країнами світу та динаміку їх розвитку?

- Чи тотожні в нашому розумінні терміни «країнознавство» «лінгвокраїнознавство», «культурологія» і «культурознавство»?

- Чи сприяють наші студії розумінню культурної різноманітності з позицій соціально-політичних, гендерних, вікових, професійних та інших відмінностей у рамках однієї культури і позиціонування себе з усіх цих сторін як представника однієї країни, так і громадянина світу в цілому?

- Ми використовуємо на уроках тільки тексти наших предметних підручників чи відсилаємо учнів до інших джерел інформації, в тому числі з використанням міжпредметних зв'язків?

- Наскільки часто вивчення того чи іншого навчального матеріалу супроводжується аналізом художніх і документальних фільмів, музичних і художніх творів, створених різними майстрами і здатних забезпечити потрібний фон у рамках досліджуваної тематики?

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, іншомовна освіта як складова безперервної освіти дає змогу учням, студентам, дорослим сформувати базові професійні компетенції. Комунікативна компетенція може по праву розглядатися як ведуча і стрижнева компетенція, оскільки саме вона лежить в основі розвитку всіх інших компетенцій, а саме: інформаційної, соціокультурної, соціально-політичної, готовності до освіти і саморозвитку. Звідси випливає наступний висновок: розвиток комунікативних умінь в усній і письмовій мові має розглядатися не просто як мета, але як засіб успішності оволодіння будь-якими предметними і між предметними знаннями й уміннями.

Комунікативну культуру сьогодні необхідно послідовно формувати і розвивати в тісному зв'язку з загально навчальними, академічними та інформаційними уміннями, готовністю до вирішення проблем мовної та ішомовної підготовки в полікультурному освітньому просторі. Без комунікативної компетенції неможливо здійснювати рефлексію, а значить і ефективне проєктування та планування власної діяльності. Професійно-комунікативна компетенція викладача, крім власне мовної, мовленнєвої та соціокультурної складових, включає в себе здатність адаптувати свою мову (рідну та іноземну) до умов різновікових і різнорівневих груп; володіння дискурсивними вміннями залучення учнів і студентів до процесу іншомовного спілкування з максимальною ефективністю для вирішення комплексу навчальних і педагогічних завдань; здатність спілкуватися на професійні теми з урахуванням особливостей аудиторії.

Зауважимо, що розглядаючи цілі і виклики безперервної іншомовної освіти в Україні, варто враховувати світові та європейські інтеграційні та глобалізаційні процеси, які однаково впливають на всі її складові – шкільну освіту, вищу освіту та освіту дорослих, яка здійснюється в полікультурному і мультилінгвальному середовищі.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у дослідженні сучасних тенденцій розвитку іншомовної освіти впродовж життя у вітчизняному освітньому середовищі.

Література

1. Ковтун В. М. Знання іноземної мови – одна з умов гармонійного розвитку особистості в сучасному світі. *Освіта і управління*. 2003. № 1. С. 133-136.
2. Крючков Г. В. Стратегія мов в Україні. Іноземні мови в навчальних закладах. Київ : Педагогічна преса, 2002. № 1-2. 192 с.
3. Кунанбаева С. С. Современное иноязычное образование: методология и теория: монография. Астана, Каз УМО и МЯ им. Абылай хана, 2005. 264 с.

4. Мартинова Р. Ю. Цілісна загальнодидактична модель змісту навчання іноземних мов. Київ : Вища школа, 2004. 456 с.
5. Соловова Е. Н. Методика обучения иностранным языкам. Продвинутый курс. Москва : Астрель, 2010. 271 с.
6. Тадеева М. І. Розвиток сучасної шкільної іншомовної освіти в країнах-членах Рад Європи: монографія. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. 432 с.
7. Тадеева М. І. Концепція розвитку іншомовної освіти в Україні. Рівне : Тетис, 2010. 76 с.
8. Common European Framework of Reference for Languages: Learning. Teaching. Assessment. / Ed. Milanovic. M/Cambridge: Cambridge University Press, 2001. 276 p.
9. Delors J. Learning: the Treasure Within. Report Unesco of the International Commission on Education for the Twenty First Century. Paris : Unesco. Publishing, 1996. 226 p.
10. Fottit H. The National Language Strategy in Hinger Education. Research Report # 625. Southampton: University of Southampton – University Council of Modern Languages. 2005. 90 p.

References

1. Kovtun, V. M. (2003). Knowledge of a foreign language - one of the conditions for the harmonious development of personality in the modern world [Znannia inozemnoi movy – odna z umov harmoniinoho rozvytku osobystosti v suchasnomu sviti]. *Osvita i upravlinnia, 1*, 133-136 (ukr).
2. Kryuchkov, G. V., & Kriuchkov, H. V. (2002). *Stratehiia mov v Ukraini. Inozemni movy v navchalnykh zakladakh [Strategy of languages in Ukraine. Foreign languages in educational institutions], 1-2*, 192. Kyiv: Pedagogichna presa (ukr).
3. Kunanbaeva, S. S. (2005). *Sovremennoe inoyazychnoe obrazovanie: metodologiya i teoriya: monografiya [Modern foreign language education: methodology and theory: monograph]*, 264. Astana: Kazakh University of International Relations and World Languages named after Abylai Khan (rus).
4. Martynova, R. Yu. (2004). *Tsilisna zahalnodydaktychna model zmistu navchannia inozemnykh mov [Integral general didactic model of the content of teaching foreign languages]*, 456. Kyiv: Vyshcha shkola (ukr).
5. Solovova, E. N. (2010). *Metodika obucheniya inostrannym yazykam. Prodvynuty kurs. [Methods of teaching foreign languages. Advanced course]*, 271. Moscow: Astrel (rus).
6. Tadeieva, M. I. (2010a). *Rozvytok suchasnoi shkilnoi inshomovnoi osvity v krainakh-chlenakh Rad Yevropy: monohrafiia [Development of modern school foreign language education in the member states of the Councils of Europe: monograph]*, 432. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan (ukr).
7. Tadeieva, M. I. (2010b). *Kontseptsiiia rozvytku inshomovnoi osvity v Ukraini [The concept of development of foreign language education in Ukraine]*, 76. Rivne: Tetis (ukr).

8. Milanovic, M. (Ed.). (2001). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*, 276. Cambridge: Cambridge University Press (eng).
9. Delors, J. (1996). *Learning: the Treasure Within. Report UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty First Century*, 226. Paris: UNESCO. Riblishing (eng).
10. Fottit, H. (2005). *The National Language Strategy in Higher Education. Research Report # 625*, 90 Southampton: University of Southampton - University Council of Modern Languages (eng).

СОВРЕМЕННЫЕ ЦЕЛИ И ВЫЗОВЫ НЕПРЕРЫВНОГО ИНОЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ

М. И. Тадева, П. А. Тадеев

В статье исследуется роль иноязычного образования в течение жизни в свете современной парадигмы развития непрерывного образования. Доказано, что иноязычное образование является базовой составляющей успешного формирования профессиональной компетентности будущих специалистов технического и гуманитарного направлений. Проанализировано влияние коммуникативной компетенции, наряду с социально-политической, информационной и социокультурной компетенциями, на становление современного высококвалифицированного специалиста в системе высшего образования. Определено, что иноязычное образование в течение жизни служит также аккумулятором базовых компетенций, без которых будущий специалист не может адаптироваться к реалиям взрослой жизни.

Рассмотрены перспективы и вызовы непрерывного образования в рамках современных стратегий развития высшего образования в Украине и выделены семь первоочередных шагов, включающих: модернизацию системы управления образованием с обеспечением автономии высших учебных заведений; сбалансированность рынка труда специалистов с высшим образованием; обеспечение качества и доступности высшего образования, включая иноязычное; интеграцию науки, образования и бизнеса в целях экономического роста страны; развитие кадрового потенциала УВО; развитие системы непрерывного образования и обучения в течение жизни; интеграцию высшего образования Украины в европейское и мировое образовательное пространство с учетом национальных интересов.

Акцентируется, что иноязычное образование в течение жизни является средством формирования социально-политической, информационной, коммуникативной и социокультурной компетенций, которые считают определяющими в формировании профиля современного специалиста во всех сферах высшего образования.

Ключевые слова: непрерывное образование, иноязычное образование, образование в течение жизни, коммуникативная компетенция, социокультурная компетенция, информационная компетенция, трансформация целей образования.

CURRENT GOALS AND CHALLENGES OF CONTINUOUS FOREIGN LANGUAGE EDUCATION IN UKRAINE

M. I. Tadeyeva, P. O. Tadeyev

The article examines the role of long life foreign language education in the light of the modern paradigm of continuing education. It is proved that foreign language education is a basic component of successful formation of professional competence of future specialists in technical and humanitarian fields. The significant influence of communicative competence along with socio-political competence, information and socio-cultural, on the formation of a modern highly qualified specialist in the system of higher education is analyzed. It is determined that life long language education also serves as an accumulator of basic competencies, without which the future specialist cannot adapt to the realities of adult life.

Prospects and challenges of continuing education in the framework of modern strategies for the development of higher education in Ukraine are considered and seven priority steps are identified, including the modernization of the education management system with the autonomy of higher education institutions; balance of the labor market of specialists with higher education; ensuring the quality and accessibility of higher education, including foreign language; integration of science, education and business for the purpose of economic growth of the country; development of human resources potential; development of the system of continuing education and life long learning; integration of higher education in Ukraine into the European and world educational space, taking into account national interests.

It is emphasized that life long language education is a means of forming socio-political, informational, communicative and socio-cultural competencies, which are considered decisive in shaping the profile of a modern specialist in all areas of higher education.

Key words: Continuing education, foreign language education, lifelong learning, communicative competence, socio-cultural competence, information competence, transformation of educational goals.

Тадеева Марія Іванівна – професор кафедри іноземних мов Національного університету водного господарства та природокористування (місто Рівне, Україна). E-mail: mtadeyeva@gmail.com

Тадеева Мария Ивановна – профессор кафедры иностранных языков Национального университета водного хозяйства и природопользования (г. Ровно, Украина). E-mail: mtadeyeva@gmail.com

Tadeyeva Mariya Ivanivna – Professor of Foreign Languages Department of the National University of Water and Environmental Engineering (Rivne, Ukraine). E-mail: mtadeyeva@gmail.com

Тадєєв Петро Олександрович – завідувач кафедри вищої математики, професор Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне, Україна). E-mail: ptadeyev@gmail.com

Тадєєв Петр Александрович – заведующий кафедрой высшей математики, профессор Национального университета водного хозяйства и природопользования (г. Ровно, Украина). E-mail: ptadeyev@gmail.com

Tadeyev Petro Olexandrovich – Head of Higher Mathematics Department, Professor of the National University of Water and Environmental Engineering (Rivne, Ukraine). E-mail: ptadeyev@gmail.com